

Els drets i els deures humans

Les últimes setmanes de l'any que hem deixat enrere van estar marcades per la solidaritat amb les víctimes de l'huracà Mitch, la rocambolesca peripècia del dictador Pinochet i els atacs anglonord-americans a l'Iraq. Aquests episodis significatius van emmarcar, amb les seves contradiccions, la data del 10 de desembre, cinquantè aniversari de la Declaració Universal dels Drets Humans. Aquella històrica declaració va ser el primer document internacional i oficial que proclamava els drets polítics i jurídics de tots els homes, dones i nens, al marge de la seva nacionalitat, religió, identitat ètnica, situació econòmica o hàbits socials. Al cap de cinquanta anys, aquell paper signat en compliment dels objectius de la Carta fundacional de les Nacions Unides ha esdevingut una peça clau del dret constitucional de la comunitat internacional, ha adquirit el caràcter d'un dret mundial superior a tots els altres instruments legals i s'ha convertit en un codi universalment reconegut, una mena de referència moral bàsica per al progrés de la humanitat.

Però el pas de cinquanta anys no ha pas pogut omplir les llacunes inicials del document, i menys encara impedir els innumbrables fracassos en la seva aplicació, les negacions continuades de la seva lletra i del seu esperit arreu del món. La declaració encara no és una norma de compliment obligat per a ningú, i els ideals que la van inspirar són molt lluny de convertir-se en realitat. Si alguna cosa ha quedat clara, al cap de cinquanta anys, és la facilitat i la impunitat amb què els drets humans poden ser violats una i altra vegada. Al llarg d'aquest mig segle, i fins avui mateix, han estat i són transgredits constantment en nombrosos punts del planeta. I no sols en indrets remots, sinó també en llocs estranyament i inesperadament propers. També entre nosaltres hi ha persones i col·lectius amb els drets a la corda fluixa: dones, nens, discapacitats, detinguts, presoners i, de manera especial, els immigrants.

Més enllà d'algunes commemoracions superficials i estrictament protocol·làries, molta gent ha viscut i ha celebrat el cinquantenari amb sentit de responsabilitat i amb esperança. Perquè, tot i els gravíssims problemes que persisteixen arreu, també és cert que hi ha una consciència creixent, una sensibilitat cada cop més aguda i un nombre més gran de fórmules i d'instruments —organitzacions no governamentals, associacions, moviments solidaris— per fer possible que la vigència dels drets assoleixi cotes més raonables i que disminueixin les desigualtats i injustícies que ofenen la dignitat humana.

És evident, en tot cas, que la celebració del cinquantenari no es pot reduir a un dia ni tampoc a un any. Tots els dies i tots els anys són bons per denunciar els incompliments del nostre entorn, per reclamar compromisos, per exigir millores, per modificar lleis, per pressionar institucions, per complir i fer complir els deures que comporta la plena vigència dels drets. Al capdavall, les paraules més lúcides de la commemoració no les va dir cap estadista ni cap polític, sinó José Saramago, en rebre, aquell mateix dia, el premi Nobel de Literatura: «Cap dels drets humans no podria subsistir sense la simetria dels deures que els corresponen. No és previsible que els governs realitzin en els propers cinquanta anys allò que no han fet en els cinquanta que commemorem. Prenguem, doncs, nosaltres, ciutadans comuns, la paraula. Amb la mateixa vehemència amb què reivindicuem els drets, reivindicuem també el deure dels nostres deures. Potser així el món podrà ser un xic millor.»